

Repisky Dániel

Erkel Ferenc Kulturális Központ és Múzeum, Gyula

ORCID:0000-0002-1421-7273

Jógyakorlatok a koronavírus-járvány idején a gyulai Erkel Ferenc Művelődési Központban

Absztrakt

A koronavírus járvány nagy befolyással van a személyes kapcsolatokra. Kutatásomban azt járom körül, hogy az Erkel Ferenc Művelődési Központ aktív csoportjainak szokásaira és tevékenységeire milyen hatással van. A dolgozatom célja, hogy világosabb képet kapjak arról, hogy a közösségek milyen módon reagáltak erre a helyzetre: közelebb hozta vagy eltávolította a csoportokat a pandémia a gyulai közművelődési intézménytől. Ezen felül pedig arra is keresem a választ, hogy milyen jó gyakorlatok születtek a korlátozások alatt a kulturális szférában. A célcsoportom részben a gyulai Művelődési Központ közösségei, amelyeket papír alapú kérdőívvel kerestem meg, illetve az eredményeket összehasonlítottam a Csabagyöngye Kulturális Központtal, Békés megye másik kiemelkedő közművelődési intézményével, ahol interjú keretében vizsgáltam az ott működő közösségek aktivitásának változásait. A kutatásom összességében a pozitív, hasznos megoldásokat keresi, amelyekkel a közművelődési terület reagált a járvány kihívásaira.

Kulcsszavak: Erkel Ferenc Művelődési központ, művelődő közösségek, jógyakorlat, közművelődési intézmény

Abstract

Good practices during the coronavirus epidemic at the Ferenc Erkel Cultural Center in Gyula

The coronavirus epidemic has a major impact on personal relationships. In my research, I reveal the impact of the cultural groups of the Ferenc Erkel Cultural Center on their habits and activities. The aim of my essay is to get a clearer picture of how the communities reacted to this situation: the pandemic brought the groups closer or away from the public cultural institution in Gyula. In addition, I am looking for an answer to what good practices have been born under the restrictions in the cultural sphere. My target group is partly the communities of the Gyula Cultural Center, which I asked with a paper-based questionnaire, and I compared the results with the Csabagyöngye Cultural Center, another outstanding public cultural institution in Békés County, where I examined the changes in the activities of the communities. On the whole, my research seeks positive, useful solutions with which the cultural education sector responded to the challenges of the epidemic.

Keywords: Ferenc Erkel Community Center, cultural community, good practice, public education institution

Bevezetés

Tanulmányom tárgya a COVID-19 világjárvány közművelődésre, illetve az ennek keretein belül működő közösségekre gyakorolt hatása az Erkel Ferenc Művelődési Központ példáján keresztül. A 2019-es év végén diagnosztizálták az első koronavírusos esetet Kínában, amely vírus nagyon gyorsan kezdett terjedni, és 2020. március 11-én világjárvánnyá nyilvánították (WHO

2020). A szociális távolságtartás, amelyet a járvány megkövetelt, növelte az elmagányosodás lehetőségét, amely a rosszabb egészséget és a jólét érzésének romlását is eredményezheti. A közösségi élet hiányát online térben nem lehet teljes mértékben pótolni (Dalhberg 2021). Ebben a globális válságban még nagyobb szükség van a kultúrára, mint előtte, hiszen együtt tartja a közösségeket, segít megtartani a kapcsolatokat, és szűkíti a távolságot az emberek között. Biztonságot és reményt tud adni az emberek számára a bizonytalan időkben is (UNESCO 2020). Mind Magyarországon, mind Európában a kulturális szektor azért keresett gyors változokat a kialakult helyzetre, hogy minél jobban támogathassa az embereket. Rengeteg jogalkorlat született, amelyekkel a kultúráközvetítés nem állt meg ebben az időszakban sem.

Európában minden ország igyekezett a leggyorsabban és leghatékonyabban reagálni erre a mérőben új helyzetre. A kultúra segítségül szolgált ezen problémák enyhítésében. Lengyelországban kormányzati támogatásokkal igyekeztek segíteni a szektoron, míg a kultúrában dolgozók az online térbe vitték programjaikat, és kivették részüket a társadalmi felelősségvállalásból (maszkkészítés, bevásárlás időseknek stb.) vagy új kezdeményezéseket indítottak (Kantor, Kubiczek 2021). Németországban az első hullámot három periódusra bontva kezelték. Itt is először jelentős állami támogatást biztosítottak a kulturális szféra részére, majd a második szakaszban elindultak azok a kezdeményezések, amelyek a kultúráközvetítést erősítették. Érdekes, hogy a digitalizációra, az online programokra jobban fel voltak készülve a múzeumok, könyvtárak, mozik, mint mondjuk az előadóművészek vagy a zenei szektor képviselői. A harmadik szakasz a „kultúra újraindulása” néven futott, ahol a támogatások nagy részét az infrastruktúra és a digitalizáció fejlesztésére költötték (Dümcke 2021). Horvátországban két fontos eredményt hozott a járvány. A korábbi években kifejezetten csak a turizmusra koncentrált a kulturális kínálatuk, amely most olyan módon változott, hogy a helyiek is fókuszba kerültek mint célközönség, illetve a helyi művészek is több szerepet kaptak. A járvány katalizátorként hatott a horvát kulturális szférára, és lendületet adott ahhoz, hogy egy „új, normális”, egy „jobb, normális” kulturális életet alakítsanak ki az országban (Krajnovic et al. 2021).

A gyulai Erkel Ferenc Művelődési Központ bemutatása

A gyulai Erkel Ferenc Művelődési Központ az Alföld egyik kiemelt közművelődési intézménye, hiszen agóráként nemcsak a város kulturális életében játszik fontos szerepet, hanem a környező kisebb településekében is. A kulturális programok kínálatának jelentős részét ez az intézmény szervezi, legyen szó könnyű- és komolyzenei koncertről, ismeretterjesztő előadásról, színházi előadásról, bálról, konferenciáról, kulturális seregszemléről, kiállításról. Ezen felül jelenleg rengeteg művelődő, alkotó közösség, szabadidős tevékenységet végző közösség, baba-mama klub, nyugdíjas klub és más, egyéb típusú közösség található meg heti szinten az intézményben. A helyszín biztosítása mellett, természetesen, más módon is támogatjuk a kiscsoportokat. A pályázati lehetőségek folyamatos nyomon követése mellett, a pályázatok megalkotásában és benyújtásában is segítségére vagyunk a közösségeknek. Ezen felül pedig az egyes közösségeknek célzottan szervezett programokkal is készülünk, vagy az olyan aktív közösségeknek, ahol ez releváns, bemutatkozási lehetőséget is biztosítunk.

Számos olyan aktív közösség van, amelyekkel folyamatos közös gondolkodást és tervezést végzünk, és különféle módokon valósítunk meg sikeres programokat. A művelődő közösségek közül rengeteggel dolgozunk közösen: a Gyulai Erkel Ferenc Vegyeskarral, a Székely Aladár Fotóklubbal, az Illés Panna Hagyományőrző Népdalkörrel, a Bizseri Bábcsoporttal, a Gyulai Alkotók Baráti Körével, a József Dezső Amatőr Művész Szakkörrel vagy éppen a Művészklubbal. Zenei bemutatók, különböző típusú kiállítások, bábelőadások vagy éppen irodalmi estek valósulnak meg ezen közösségekkel való együttműködés gyümölcseként.

Az agórában működnek még szabadidős foglalkozások, mint például baba-mama klubok, gyermekkarate, önvédelmi edzés, gyermektorna és különböző táncművészeti csoportok, amelyek számára szintén lehetőséget adunk a különböző rendezvényeken való bemutatkozásra.

Számos nyugdíjas klub is működik az Erkel Ferenc Művelődési Központban. Rajtuk kívül számos egyéb érdeklődésű egyesület, alapítvány számára is helyet biztosítunk, mint például a Békés Megyei Galamb- és Kisállattenyésztők Egyesületének, a Békés Megyei Vakok és Gyengénlátók Gyulai Körzeti Csoportjának és a Békés Megyei Méhész Egyesületnek.

Összességében elmondható, hogy nagyon változatos típusú és érdeklődési körű közösségek tartoznak az intézményhez, amelyekkel kölcsönös és pozitív együttműködés alakult ki. Jelenleg összesen ez közel 40 közösséget jelent (EFKK 2021a).

A világvárvány hatása a gyulai Erkel Ferenc Művelődési Központ rendezvényeire

A rendezvényeket tekintve, összességében azt láthatjuk, hogy a gyulai Agóra kínálatát a járványhelyzet az utóbbi két évben jelentős mértékben visszavetette. 2019-ben összesen 231 rendezvényt szerveztünk, amelyeken közel 160 ezer ember vett részt. Figyelembe véve azt, hogy Gyula egy 30 ezer fős város, ezek a számok igen kiemelkedőek. Természetesen, az igazsághoz hozzátartozik, hogy a két nyári fesztivál, a Gyulai Végvári Napok és a Minden Magyarok Nemzetközi Néptáncfesztiválja, közel 60 ezer látogatót jelent két hétvége alatt. A megyében Békéscsaba után a második helyen álltunk ezekkel az adatokkal. A statisztika teljes mértékben alátámasztja azt, hogy Gyula az Alföld egyik leggazdagabb kulturális programkínálatával rendelkező települése (EFKK 2020). Ezen számok viszont 2020-ban 73 rendezvényre és kicsivel több mint 20 ezer résztvevőre csökkentek (EFKK 2021b). A 2021-es évben ismét minimális növekedés volt tapasztalható 87 rendezvénnyel és közel 55 ezer résztvevővel, de még mindig jelentős elmaradások voltak a 2019-es adatokhoz képest (EFKK 2022b). 2020 és 2021 között az események száma kis mértékben emelkedett, viszont a látogatóké jóval jelentősebb növekedést hozott. Ennek az az oka, hogy 2021-ben ismét megrendezésre került a Gyulai Végvári Napok fesztiválja. Azt fontos figyelembe venni, hogy mind 2020-ban, mind 2021-ben közel 5–5 hónapig zárva tartott az intézmény, illetve folyamatosan rendezvényszervezési korlátozásokkal kellett szembenéznie. A mostani időszak biztatónak tűnik, azonban a teljes kulturális szektornak fel kell készülnie arra a kihívásra, hogy a korábbi közönségüket, látogatóikat visszacsalogassa az eseményeire.

1. táblázat: Az Erkel Ferenc Művelődési Központ rendezvényeinek száma és látogatottsága az elmúlt 3 évben

	Rendszeres művelődési formák foglalkozásainak száma (db)	Résztvevők rendszeres művelődési formákban (fő)	Saját rendezvények száma (db)	Saját rendezvényeken résztvevők száma (fő)	Összes látogató száma (fő)
2019	1 830	784	231	157 959	220 565
2020	1 122	701	73	20 366	57 620
2021	779	664	87	54 770	79 227

Forrás: EFKK 2020, EFKK 2021b és EFKK2022b alapján saját szerkesztés

Jógyakorlatok a korlátozások alatt Magyarországon

Az elmúlt 2 évben közel 9 hónapig teljes mértékben korlátozások alatt állt a kulturális szféra. Az ország szakembereinek egy olyan helyzettel kellett szembenézniük, amellyel előtte még sohasem. Kutatásom során arra törekedtem, hogy megvizsgáljam, milyen típusú jógyakorlatok születtek ez idő alatt, és hogy sikerült-e a szektornak pozitívan reagálni erre a helyzetre.

Az országban a legtöbb településen úgy válaszoltak a korlátozásokra, hogy egy-egy eseményt áthelyeztek az online térbe. Egyes ünnepkörök rendezvényeit, vetélkedőket, előadásokat a virtuális térben valósították meg. Vecsésen online „gasztrosétát” szerveztek egy alapos felmérés után (Sohajda 2021), Iváncon és Hegyhátszentmártonon is online gasztrosorozatot indítottak, amely személyes alkalmakkal is folytatódott, Lánycsokon több fordulós helyismereti kvízt szerveztek online, Veszékenyben és Oslin is hasonlóan online kvíz versenyt hirdetnek, Devecseren online farsangi jelmezzsennnyel és Wass Albert szavalóversennnyel készültek, Lakitelken és Veszprémben online kézműves foglalkozásokat tartottak, Szolnokon pedig Kanapé koncert néven online koncertsorozatot kínáltak (NMI 2022a). Ez a felsorolás még sokáig folytatódhatna, hiszen több más település is készült ezekhez hasonló kezdeményezésekkel, de most csak a szemléltetés végett mutattam be ezt a pár programot.

Más típusú, de szintén rendkívül eredeti ötlet volt, amikor a kulturális intézmények egy település sűrűbben lakott területein meglepetés koncerteket vagy teraszokról előadott koncerteket vittek a lakosoknak. Ezeket a kezdeményezéseket flashmobszerű jógyakorlatoknak nevezem. Balatonfüreden Zenevonat néven indult az a programsorozat, ahol a helyi fúvószenekar járta a város különböző pontjait, és adott flashmobszerű koncerteket az ott élő embereknek. Hasonló kezdeményezés történt Szombathelyen Kultúrfutár akció címen. A „Házhoz visszük a kultúrát” jelmonddal működő program keretein belül a település híres előadói, művészei részvételével rendeztek zenés, táncos eseményeket a közterületeken úgy, hogy mindenki részese lehessen a kulturális élménynek. Szolnokon valósult meg több alkalommal is olyan teraszkoncert, amely egy-egy nagyobb lakótelepen adott életre szóló kulturális élményt az ott lakóknak (NMI 2022a).

A harmadik nagy halmaza az innovatív programoknak már nem a virtuális térben valósult meg. A kirakat tárlatok célja pont az volt, hogy azok számára is, akik nem nyitottak az online programokra, fel tudjanak kínálni kulturális élményeket. Rendkívül sok kreatív megoldás született arra, hogy milyen helyszínen lehet ideális egy-egy kiállítás megalkotására. Tapolcán átlátó ajtóban, Óriszentpéteren a helyi ikonikus sárga ház ablakában, Nagykőrösön egy üzlet kirakatában, Vasváron kocsmák ablakaiban, Cegléden bank és papírbolt kirakatában készültek különböző tematikájú tárlatok a korlátozások alatt (NMI 2022a).

Az országos jógyakorlatok bemutatásának végére hagytam a jógyakorlatON és A Szakkör mintaprogramot, amelyhez több, az országhatáron belüli és kívüli közművelődési intézmény is csatlakozott.

Tulajdonképpen a jógyakorlatON funkciója éppen az, amit az előző sorokban leírtam: összegyűjteni az országban megvalósult jógyakorlatokat, és ezeket mindenki számára elérhetővé tenni. Ezzel létrejön egy olyan felület, ahol a közművelődési szakemberek könnyen tudnak tapasztalatcserét folytatni, és meg tudják osztani egymással a kreatív, innovatív ötleteiket (NMI 2022a). A Látóút program tulajdonképpen ehhez kapcsolódik, hiszen ott ezek a tapasztalatcserék ismét személyesen egy-egy településen vagy intézményben folynak.

A Szakkör „célja, hogy a hagyományos szakköri tevékenységek egyes fázisaiba az internet segítségével avassa be a látogatókat, ezáltal összegyűjtse, rendszerezze és népszerűsítse a különböző közösségi tevékenységi formákat. A felület bemutató videókon keresztül díjmentesen biztosít lehetőséget a szakköri tevékenységek kipróbálására, megismerteti a látogatókkal a közreműködő mestereket és oktatókat, akik magas szinten, több évtizedes tapasztalattal rendelkezve vállalkoznak tudásuk megosztására.” (NMI 2022a). A kezdeményezés nagyszerűségét mutatja, hogy a tagok – gondolva arra, hogy a korlátozások megszűnnek – továbbfejlesztették a programot a fizikai szakkörök irányába. A Szakkör kiváló példája annak, hogyan lehetett innovatívan válaszolni a korlátozások adta kihívásokra, majd hogyan lehetett a virtuális térből hatékonyan visszatérni a fizikai jelenléthez. Ez a kezdeményezés az online és az offline világ közötti hídként működik tulajdonképpen.

Jógyakorlatok a korlátozások alatt a gyulai Erkel Ferenc Művelődési Központban

Szeretném bemutatni a gyulai Erkel Ferenc Kulturális Központ és Múzeum Nonprofit Kft. azon tevékenységét, melyet a korlátozások alatt folytatott. Nemcsak egy programot, hanem az összes olyan tevékenységet részletezem, melyek jógyakorlatként ötletekkel szolgálhatnak más kulturális intézményeknek is.

A kialakult járványhelyzet és a vele járó korlátozó intézkedések egy pillanat alatt változtatták meg az ideális helyzetet a városban. Szükséges volt olyan megoldásokat kitalálni, amelyekkel ebben – a személyes kontaktusok csökkenésével járó – időszakban is eljuttathattuk az üzenetünket, a kultúrát a közönség felé. Az egyik első és legfontosabb lépés – amelynek teljesen természetesnek kellett lennie mindenhol –, hogy azon csoportokkal, művészekkel, alkotókkal, akik az intézmény holdudvarához tartoznak, továbbra is akár telefonon, akár interneten ke-

resztül, de megmaradjon a folyamatos kommunikáció, megmaradjanak a közösségek. Ez teljesen evidensnek tűnt, és az is, rendkívül fontos, mert velük közösen hoztunk létre és honosítottunk meg újszerű megoldásokat (EFKK 2021a).

A korlátozások idején egyértelműen az online tér kapott kiemelt szerepet a kultúra közvetítésében is. Szükséges innovatívnak és úttörőnek lenni minden helyzetben. A gyulai Erkel Ferenc Művelődés Központ tevékenységének nagy részét a virtuális térbe helyezte át, de egy kreatív kiállítóhely megvalósítását is bemutatom majd.

Stream Szerda

Először az online programokat tekintem át. Az egyik legsikeresebb kezdeményezés volt a Stream Szerda címmel elindított rendezvénysorozat. A neve sok mindent elárul. Egy, a virtuális térben közvetített programról van szó, amely minden szerdán új tartalommal jelentkezett. Az Agórában kialakítottunk helyszínnek egy stúdiót, amely leginkább egy zenekar próbaterméhez hasonlított. Ezt berendeztük hangtechnikai eszközökkel és természetesen több kamerával is. Egy-egy előadás alkalmával mindig egy hangtechnikus és egy operatőr tevékenykedett. A programokat az OBS Virtual Camera nevű programmal közvetítettük a cég twitch csatornáján keresztül. A rendezvények minden szerdán este hat órától kezdődtek. Minden Stream Szerda programja 30 és 45 perc közötti időtartamú volt. Ezeket az élő előadásokat felvettük, annak érdekében, hogy akik lemaradtak a szerdai közvetítésről, utólag is lehetőségük legyen megtekinteni azokat.

Ezek az online programok rengeteg témát öleltek fel. Itt térnék vissza arra, hogy folyamatos kapcsolatban maradtunk azokkal a művészekkel, közösségekkel, akikkel évek óta sokat dolgozunk együtt, és ők azok, akik a Stream Szerdákon is megjelentek. A közvetítések során leginkább a helyi értékeket mutattuk be. A teljesség igénye nélkül, a következő típusú bemutatók voltak az élő adásokon: népzenei koncert, hangszerbemutató, bábszínház, gyermek koncert, könnyűzenei koncert, rendhagyó irodalomóra, színházi produkció, beszélgetés művészekkel, pedagógusokkal és elismert pszichológussal. Amit fontos kiemelni, hogy a célunk az volt, hogy minél több művészt, zenekart, előadót mutassunk be, akik helyiek és tehetségesek a kultúra valamely területén. Ezzel a sokszínű kínálattal lehetett azt elérni, hogy számos különböző célcsoport számára nyújtsunk tartalmas időtöltést. Így, a kisgyermekes családoktól kezdve, a középiskolai diákokon át a nyugdíjas korosztályig, mindenki talált a maga számára érdekes programot (EFKK 2022a).

Virtuális meseolvasás

Egy másik kezdeményezés során kifejezetten a családokra és a kisebb gyermekekre fókuszáló programot költöztettünk online térbe. Az Agórában egy gyermekfoglalkoztató működik, ahol a szülők szakképzett felügyelőkre bízhatják gyermekeiket, míg ők különböző szakkörökben, művelődő közösségekben tevékenykednek. Ez a szolgáltatás rendkívül népszerű volt, ezért is készítettünk egy sorozatot ennek a korosztálynak. A gyermekfoglalkoztatóban kialakítottunk egy sarkot, ahol egy helyi színművésszel olvastattunk fel meséket. Olyan mesék voltak, mint például a Kerekérdő meséi, Benedek Elek vagy éppen a Grimm testvérek alkotásai. Ezeket a meséket felvettük, majd szerkesztéssel összeváltuk őket. Az elkészült alkotásokat pedig a cég közösségi média felületén tettük közzé heti rendszerességgel. Ezek az anyagok egyfajta segítségnyújtásként funkcionálhattak azon szülők számára, akik a járványhelyzetben még leterheltebbek lettek, hiszen így esténként elég volt elindítani egy felvételt a gyermeknek az intézmény oldaláról. Emellett olyan személyeket és helyszínt láthattak a gyermekek, ahova „békeidőkben” sokat járnak. Az ismerős környezet pedig növelhette az érdeklődésüket a mese és az olvasás iránt (EFKK 2022a).

A Szakkör

Nem saját kezdeményezésünk a korábban említett A Szakkör program, de mindenképpen innovatív megoldásról szól, amelyhez elsők között csatlakozott intézményünk. Mivel számos kiváló szakemberrel állunk kapcsolatban, így sikeresen tudtunk kapcsolódni ehhez a programhoz. Széll János fafaragó, népi iparművésszel készítettünk egy nyolc foglalkozásból álló fafaragó sorozatot. Szintén az Agórában alakítottunk ki egy szakköri termet a felvételekhez, ahol több kamerával forgattunk. Amiben innovatívnak számított az intézmény a korábbi A Szakkör

felületre feltöltött anyagokhoz képest, hogy mi bevontunk egy „laikus” műsorvezetőt (egy tanulót), aki a szakkörvezető mellett kérdezett és próbálta ő is elkészíteni a különböző tárgyakat. A kezdő szintű feladatokat egyre nehezebb foglalkozások követték; készült síp, fűtyülő, csörgő, járóbot és számos más érdekes játék is. Egy-egy foglalkozás 10–15 perces volt, vagyis nem túl hosszú, így az érdeklődők általában végig is nézték. A cél az volt, hogy a látogatók megismerhessék a fafaragás alapjait, és ideális esetben kedvet is kapjanak e mesterség elsajátításához, ezáltal továbbörökítéséhez is hozzájáruljanak.

A Művelődési Központ falain belül A Szakkör kezdeményezéshez felhasználói oldalról is csatlakoztunk. Hiszen, miután ez a sok online anyag elkészült, a következő lépés volt ezt fizikai, valós közösségek kialakítása mellett elindítani. Egy gyöngyfűző szakkör indításában vettünk részt az intézmény gondozásában működő Kreatív Klub és az egyik helyi oktatási intézmény, a Nicolae Bălcescu Román Gimnázium, Általános Iskola és Kollégium diákjaival közösen. A húsz alkalmas sorozat végén egy kiállítás valósult meg az elkészült termékekből. Ez egy tipikus példája annak, hogyan lehet a virtuális téből elindított kezdeményezést a fizikai valóságba viszszahozni és megtartani (EFKK 2022a).

Karanténkoncert felvételek

Egy alkalommal a Művelődési Központ, egy alkalommal pedig a Vigadó adott helyszínt gyulai kötődésű zenekarok klipjének leforgatásához, illetve karanténkoncert felvételéhez. A Művelődési Központ színháztermében a Dirty Slippers gyulai zenekar forgatott egy videóklipet Rendetlen gyerek címmel. Azóta közel 250 ezer fő tekintette meg a YouTube-on a felvételt. Tavasszal a Vigadóban a Madrapur nevű budapesti zenekar készített egy négy dalból álló karanténkoncert felvételt. A zenekart három gyulai származású és egy békéscsabai fiatal alkotja. Ez a koncertsorozat is több ezres megtekintést ért el. A korlátozások alatt is igyekeztünk segíteni a gyulai könnyűzenei élet működését, életben tartását (EFKK 2022a).

Kiállítások éjjel-nappal

A virtuális téren kívül is készültünk egy sokkal személyesebb projekttel, amely, ha nincsen járványhelyzet, nem is tűnik olyan újító megoldásnak, de az adott időszakban kifejezetten kreatív megoldásnak bizonyult. Az Erkel Ferenc Nonprofit Kft. használatában áll a Vigadó elnevezésű báli épület is, mely rögtön a Művelődési Központ mellett található. Ez helyileg a belvároshoz közel van, a Göndöcs-parkban, mely az egyik leglátogatottabb hely, ha sétálni indulnak a gyulaiak. Az épület sokféle rendezvény lebonyolítására alkalmas. A kényszerű zárva tartás alatt viszont egy teljesen új funkciót kapott, köszönhetően a külsejének. Ugyanis a Vigadó egy közel 50 méter hosszú üvegfolysóval rendelkezik az utcafronton. Az épület ezáltal tökéletesen alkalmas arra, hogy kiállítótérre változtassuk. Két fő csoportba lehet sorolni a kiállítási anyagokat, amelyek havonta változtak. Első körben festmény- és fotókiállítások készültek. Ezeket a festményeket, képeket festőállványokra elhelyezve raktuk ki, az ablakokhoz egészen közel. Természetesen pár ledlámpával elértük azt is, hogy sötétedés után is „látogatható” legyen a kiállítás. Itt meg lehet említeni a gyulai értékekről szóló fotókiállítást, illetve két alkotócsoport tagjainak kiállítását is, akik a Művelődési Központban tevékenykednek. Az első alkotócsoport anyaga tájképekből állt, a másik csendéleteket mutatott be. Szintén ide kerültek a különböző gyermek alkotópályázatok kiállításai is, melyek során paravánokra tettük fel a pályázati műveket. Volt karácsonyi rajzpályázat és farsangi maszk és álarc alkotópályázat. Ezenfelül volt egy nagyon különleges kiállítás is, ami a 2020 telén elmaradó Méz és Mézeskalács Fesztiválhoz tartozott. Ez alkalommal díjnyertes mézeket, mézeskalács figurákat és viaszgyertyákat helyeztünk el a kirakatba. Volt olyan téli alkalom, amikor az intézmény dolgozói készítettünk karácsonyi díszeket, és azokkal öltöztettük fel a körfolyosót. Napi szinten számos ember látogatta meg a Vigadó környékét, és már tudatosan látogatta az éppen aktuális kiállítást (EFKK 2022a).

Végezetül az egyik legérdekesebb kérdés az lehet, hogy ezek az innovatív megoldások vajon csak a pandémia időszaka alatt tudtak-e működni, vagy a jövőben már állandósulhatnak, és a kulturális kínálat részévé válhatnak. Érdemes-e a kulturális intézményeknek ezekbe a tevékenységekbe még több időt, energiát és pénzt fektetni, vagy észszerűbb tervezni a régi, megszokott életbe való visszatérést, és folytatni a „klasszikus” kultúráközvetítést?

Véleményem szerint az ebben az időszakban tanult módszereket, kreatív ötleteket nem szabad elfelejteni a jövőben sem. Azok a szakemberek, akik tanulással is töltötték ezt az időszakot, a megszerzett tapasztalatokat kamatoztatni tudják majd a jövőben. Ezáltal ezek az intézmények kitérnhetnek a tömegeből modern és a körülményekhez igazodó kínálatukkal. Az elkövetkező időszak még rengeteg kérdést tartogat, de szükséges az is, hogy a szektor készen álljon ezekre a kihívásokra, és legalább olyan hatékonyan tudjon rájuk válaszolni, mint például ahogy tette a gyulai Erkel Ferenc Kulturális Központ és Múzeum Nonprofit Kft. a járványhelyzet alatt.

Kérdőíves adatgyűjtés az Erkel Ferenc Művelődési Központ közösségei körében

Kutatásom fő célja, hogy megvizsgáljam, milyen hatással volt a koronavírus-járvány a kultúraközvetítő és a kultúrafogyasztó, azon belül is leginkább a művelődő közösségek szokásaira, tevékenységeire a gyulai agórában. A következőkben ismertetni szeretném a hipotéziseimet és a kérdőívemben felépített logikai menetet.

A kérdőív ismertetése

A kutatás megkezdéséhez fontos volt megfogalmazni pár kérdést a témával kapcsolatban.

- Az idősebb generációt tömörítő közösség tud-e az online térben működni?
- A szellemi tevékenységet folytatók hatékonyabban tudnak-e működni az online térben, mint a gyakorlati foglalkozásokra épülő közösségek?
- Mely közösségek szenvedték meg legjobban a korlátozásokat? Voltak-e átmenetileg leálló vagy megszűnő közösségek?

A mérőeszközök használata előtt egy ütemtervet készítettem elő. A lehető legegyszerűbb és leghatékonyabb kivitelezésre törekedtem. A jó kérdőívhez szükséges, hogy egyszerű, világos, könnyen érthető kérdések legyenek, és a megkérdezettek egyértelmű válaszokat tudjanak adni. A könnyű kitölthetőségre törekedtem, és leginkább zárt kérdéseket használtam, de nyitott kérdések is szerepeltek benne. Emellett természetesen fontos, hogy a megkérdezettekhez alkalmazkodó legyen a kérdőívem (Cserné, Ponyi 2019). A kérdőíveket papír alapon készítettem elő, hogy minden korosztály számára könnyen kitölthetők legyenek. A megkérdezések 2021 júniusában és júliusában folytak, amikor feloldották a járványügyi korlátozások nagy részét. Az újrainduló csoportokba személyesen vittem be a kérdőíveket, így segítségére tudtam lenni azoknak, akiknek problémája akadt a kitöltés során. Mindenképpen fontos szempont, hogy ebben az időszakban nem indult el az összes csoportunk még. Jellemző, hogy a gyermek és ifjúsági közösségek a tanév vége miatt nem indultak újra, csak 2021 szeptemberében, így ők teljes egészében kiestek a mintából. Az idősebb generációt magába foglaló csoportok voltak az újraindulás idején a legaktívabbak, így a minta nagy részét ők adják. Ez a tényező természetesen valamelyest torzítja a kutatási eredményeket.

A kérdőívemet tartalmilag három részre tagoltam. Az első rész a demográfiai adatok felvételével foglalkozik. A második blokkban leginkább a közösségekben való részvételről, aktivitásról, kapcsolattartásról érdeklődtem a megkérdezetteknel. A harmadik, egyben utolsó része a kérdőívnek az online térben való aktivitással és lehetőségekkel foglalkozik.

Összességében a kérdőívemmel a gyulai közművelődési intézményben tevékenykedő közösségeket vizsgáltam abból a szempontból, hogy milyen aktivitásuk volt a járványhelyzet előtt, majd a korlátozások alatt ez hogyan változott, és hogy létrejöttek-e a jövőben is alkalmazható, alternatív, innovatív közösségi kezdeményezések.

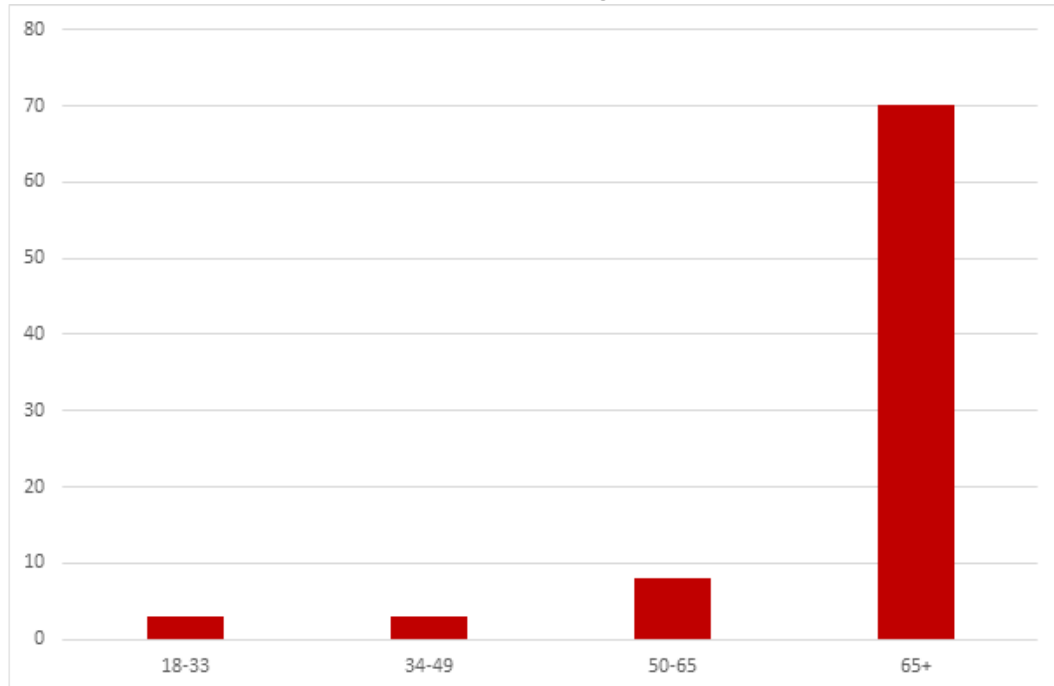
Minta bemutatása

Ahogy a korábbiakban említettem, a megkérdezetteket papír alapú kérdőívvel értem el. Összesen 84 válasz érkezett be. Habár voltak olyan kitöltők, akik nem válaszoltak az összes kérdésre, de így is érvényes kérdőívvel, használható válaszokkal szolgáltak. Így tehát, mind a 84 beérkezett kérdőív felhasználható volt az adatok elemzésekor.

A 84 megkérdezett személyből, a nemek megoszlása szerint, 60 nő és 24 férfi volt. Az életkorukat tekintve, a nyugdíjas korosztály jelentős többségben volt, hiszen a 65 év feletti, idősebb generáció alkotja a minta több mint 83%-át.

A kérdőíves adatfelvételben résztvevő alanyok közül mindösszesen két fő jelölte azt, hogy nem Gyulán él, hanem valamelyik környező településen. Iskolai végzettséget tekintve 9 fő rendelkezett alapfokú (általános iskola), 51 fő középfokú (szakmunkásképző, szakközépiskola, gimnázium) és 24 fő felsőfokú (főiskola, egyetem) végzettséggel.

1. ábra: Életkor szerinti megoszlás (N=84)

Forrás: saját szerkesztés

Kutatási eredmények

Az eredmények ismertetése előtt szeretném kiemelni, hogy a minta nem reprezentatív az Agóra közösségeire nézve, így az itt leírt állítások nem általánosíthatók. Sokkal inkább azt mondhatom, hogy az itt született eredmények arról adhatnak képet, hogy milyen irányban érdemes részletesebb kutatásokat végezni. Az Erkel Ferenc Művelődési Központ éves statisztikája alapján 2021 évében a rendszeres művelődési formák csoportjaiban 664 fő résztvevő volt (amiben közösségenként külön kerültek beszámításra azok, akik több csoportnak is tagjai), amelyből összesen 84 főt kérdeztem meg.

A megkérdezettek mindösszesen 5%-a nem volt tagja egy közösségnek sem, vagyis csak vendégként voltak jelen a megkérdezés helyszínén és időpontjában. Ezen felül 41 fő tagja legalább egy közösségnek, ami pedig kifejezetten érdekes, hogy 40 fő, azaz a válaszadók közel fele, több mint egy közösség résztvevője. Ez az adat azt a tapasztalatot erősíti, hogy Gyulán létezik egy nagyon aktív réteg, amely sok közösségi programon vesz részt.

A megkérdezett minta által látogatott közösségek típusait tekintve egyértelműen a nyugdíjas klubokba járók emelkedtek ki 44%-kal. A többi szakkörből még a népdalkör 19%-kal és a fotószakkör 8,33%-kal említhető meg. A maradék közösségi tagság elenyésző számban jelenik meg. A minta nagy részét tehát korosztályos jellegű csoportok tagjai adják, de a szabadidős és művészeti közösségek résztvevői is megtalálhatók. Ahogy korábban is említettem, a megkérdezés idején a gyermek és ifjúsági csoportok még nem kezdték el működésüket az intézményben, ez indokolja a minta ilyen fajta összetételét. Ahogyan az intézmény csoportjainak jellemzésekor azt már korábban is említettem, az idősek alkotta közösségek felülreprezentáltak az Agórában.

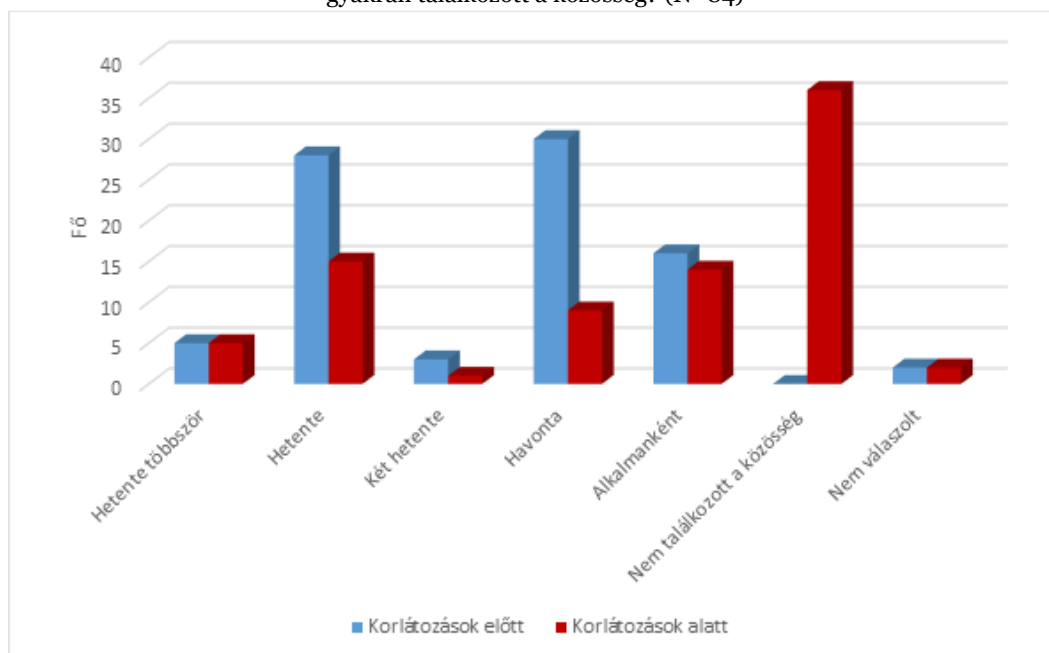
A közösségek működése

Kutatási kérdéseim egyik kiemelt szempontja volt, hogy a korlátozások milyen módon befolyásolták a közösségek kapcsolattartásának és találkozásainak intenzitását. Mielőtt a két időszakot összehasonlítottam, azt is vizsgáltam, hogy a megkérdezettek milyen sűrűn vettek részt az egyes foglalkozásokon. A válaszadók pontosan fele, azaz 42 fő vett részt az összes alkalmon, 13 fő szinte az összes alkalmon, 4 fő az alkalmak felén, 7 fő járt ritkán, és 13 fő szinte egy alkalmon sem vett részt. Tehát a minta több mint kétharmada állandó tagja a közösségének, és mindösszesen egyharmada az, amely változó aktivitással vesz részt a találkozókön. A koronavírus-járvány és a megfékezését szolgáló korlátozások előtt a megkérdezett közösségek 6%-a találkozott hetente többször, 33%-a hetente, 4%-a kéthetente, 36%-a havonta és 19%-a alkalmanként (2% nem válaszolt a kérdésre).

Ezen arányok, amíg a hetente többször, kéthetente és alkalmanként találkozó esetében nem, vagy csak minimálisan változtak, addig a másik két típusnál jelentősen. A hetente találkozó közösségek aránya 18%-ra, míg a havonta találkozóé 11%-ra esett vissza. Mindkét esetben markáns különbségeket láthatunk, és ehhez hozzátartozik, hogy a megkérdezettek 43%-a válaszolta azt, hogy a korlátozások alatt egyáltalán nem találkoztak a közösségek. Ezt a helyzetet erősítették azok a telefonbeszélgetések, amelyeket a csoportok vezetőivel folytattunk a korlátozások idején.

További érdekesség, hogy 2021-ben az Erkel Ferenc Művelődési Központ kötelékében összesen 40 közösség vagy klub működött. A májusi és júniusi időszakban, amikor az újranyitás megtörtént, 23 csoport indult el újra. Ahogy korábban említettem, leginkább a gyermekcsoportok voltak azok, amelyek a tanév végén már nem tartották érdemesnek az elindulást, de például olyan közösségek se kezdték újra tevékenységüket, amelyek korábban a legaktívabbak voltak. Legtöbb esetben a járványtól való félelem okozta a tartózkodást, távolmaradást. Ugyanezek a számok szeptemberre viszont nagyon pozitív irányba változtak, hiszen 33 közösség aktívan járt az intézménybe, és a maradék 7 közösség is tartott alkalmanként összejövetelt. Tehát elmondhatjuk, hogy az újranyitást követően 4 hónapon belül az összes közösség, még ha nem is ugyanazzal a létszámmal és ugyanazzal az aktivitással, de visszatért, és egyetlen közösség sem szűnt meg teljesen.

2. ábra: A koronavírus-járványhelyzet miatt hozott korlátozások előtti és alatti időszakban milyen gyakran találkozott a közösség? (N=84)

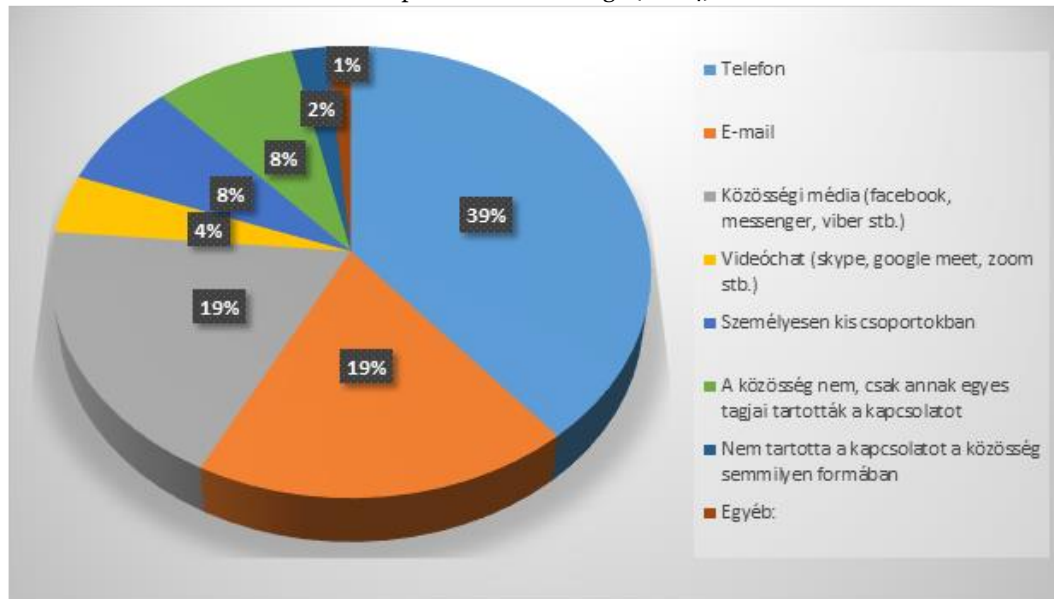

Forrás: saját szerkesztés

Kapcsolattartás a korlátozások idején

Erre a felvetődött problémára a kérdőív további szakaszában kerestem a válaszokat, hogy vajon mennyire tudták pótolni az online térben ezeket a találkozásokat. A korlátozások alatti kapcsolattartás típusát vizsgáltam és annak hatékonyságát. A legnépszerűbb eszköz a telefon volt, a megkérdezettek 39%-a használta a talán az egyik legegyszerűbb módszert. 19–19%-ban voltak a válaszadók, akik e-mailben, illetve a közösségi médián keresztül tartották a kapcsolatot. Mindössze a megkérdezettek 10%-a nem tartotta egyáltalán vagy csak pár taggal kapcsolatot.

3. ábra: A koronavírus járványhelyzet miatt hozott korlátozások alatt milyen módszerekkel tartotta a kapcsolatot a közösség? (N=84)

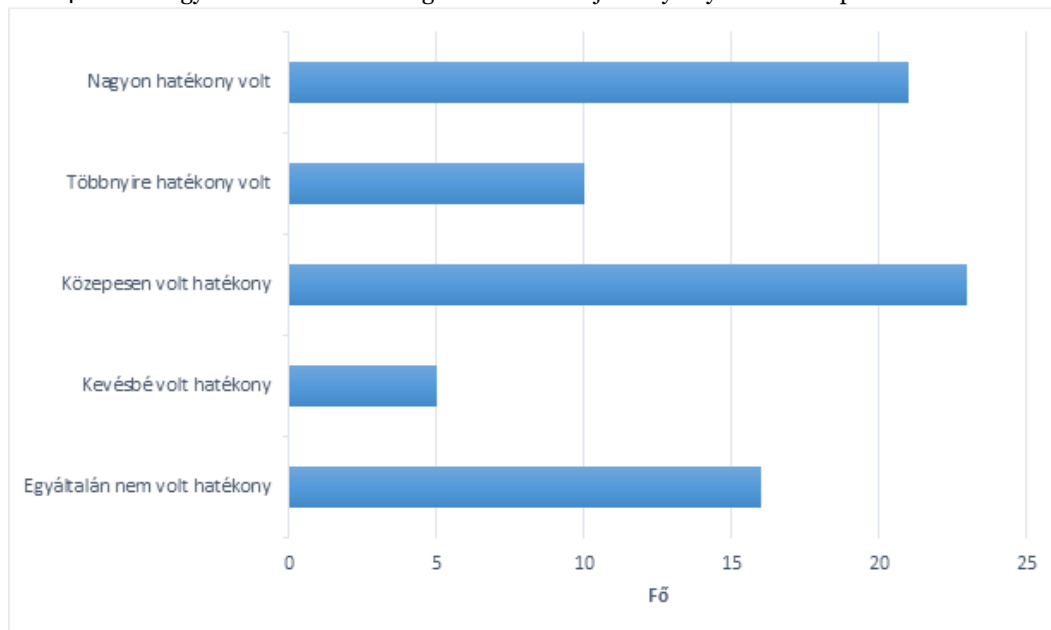
Forrás: saját szerkesztés

Ez az adat eléggé kettős vetületű. Először is kifejezetten alacsony létszám tartozik ebbe a körbe, viszont nagy a kockázata annak, hogy ezek az emberek könnyebben lemorzsolódhatnak a közösségtől, mivel megszakad a kapcsolatuk egymással. Fontos erre a csoportoknak, illetve az intézmény dolgozóinak is figyelniük, hogy ezeket a személyeket a későbbiekben megkeressék, és próbálják visszaintegrálni a közösségükbe. Ezek az eredmények részben választ adnak arra a kérdésre is, hogy az idősebb generációt hátráltatja-e a technika a kapcsolat fenntartásában. A válaszok azt mutatják, hogy nem okoz jelentős problémát nekik, hiszen a mintám 83%-a tartozik az idős korosztályba, mégis, válaszaik alapján tudják kezelni a technikai eszközöket. A fő eszköz, a telefon, nem tartozik az online térhez, de mindenképpen szükséges egy minimális technikai tudás a kezeléséhez. Ezen kívül kifejezetten pozitív adat az, hogy ugyanannyian használták a közösségi médiát, mint a klasszikusabb verziót, az e-mailt. Tehát a minta egy része tudja kezelni az online felületeket is.

Amikor a kapcsolattartási módokat vizsgáljuk, nem lehet csak abból következtetni, hogy melyik eszközt mennyien használják. Fontos ilyenkor annak hatékonyságát is mérni. Erre most egy 1-től 5-ig terjedő skálán kérdeztem meg, ahol az 1-es az „egyáltalán nem volt hatékony”, az 5-ös a „nagyon hatékony volt” jelentéssel bírt. Az átlag 3,2 pont volt 1,47 pontos szórással. Tehát az átlagos válasz a közepesen hatékony felé tendált, azonban jelentős eltérések voltak a válaszok között. 16 fő válaszolt úgy, hogy egyáltalán nem volt hatékony a kommunikáció, 21 fő pedig úgy, hogy nagyon hatékony volt. Akik nagyon hatékonyra értékelték a kommunikációt leginkább telefonon (16 fő), vagy e-mailben (7 fő), vagy a közösségi média felületén (7 fő) tartották a kapcsolatot. Azok között is, akik nem voltak elégedettek a kommunikációval, a telefon (8 fő) és a közösségi média (5 fő) emelkedett ki. Tehát érdekesség, hogy a megkérdezettek egy része pont azokat az eszközöket találta hatékonynak, amelyeket a másik része nem tudott jól használni. Az átlaghoz közeli közepesen hatékony kommunikációt 23-an választották. Azzal

kapcsolatban, hogy a szellemi tevékenységet folytató közösségek számára könnyebb lenne az online térben való működés, nem találtam alátámasztó eredményeket.

4. ábra: Hogyan értékeli a közösség a koronavírus-járványhelyzet alatti kapcsolattartását?

Forrás: saját szerkesztés

Ezekből az eredményekből arra lehet következtetni, hogy összességében sokan használtak valamilyen eszközt a kommunikációra, de annak hatékonyságával nem voltak megelégedve. Szükséges megkeresni az okokat, és azokon javítani kell. Ilyen lehet például az eszközök használatát bemutató előadások szervezése a közösségek tagjai számára.

Pozitív és negatív tapasztalatok

A következő kérdéskör a járványhelyzet alatt pozitív és negatív tapasztalatokkal, illetve az ez idő alatt megvalósult jógyakorlatokkal foglalkozott. Ezek mind nyitott kérdések voltak, így a válaszokat nehezebb volt rendszerezni, de minden esetben találtam valamilyen módot, amivel azokat csoportosítani tudtam. A megkérdezettek pontosan fele a legnagyobb negatívumnak azt találta, hogy nem tudtak közösségbe járni, személyesen találkozni. 11 fő a bezártságot említette a legnegatívabb dologként. Mind a két tényező teljesen érthető olyan személyeknél, akik előtte aktív közösségi életet éltek. Ezen felül a minta többi tagja nem talált kiemelendő negatívumot, vagy nem válaszolt a kérdésre. A pozitív válaszoknál a különböző eszközökön való kapcsolattartás, az online rendezvényeken való részvétel vagy azok szervezése, a várakozás vagy a számvetés szerepelt. A válaszadók közül két olyan jógyakorlatot említettek többen is, amit most kiemelek. Az egyik ilyen a kérdőívben is sokat szereplő online kapcsolattartás volt. Tehát a korlátozások miatt az online térbe szoruló közösségekben voltak olyanok, akiknek ez egy pozitív időszak volt, és jól tudták használni az online teret a közösség egyben tartásához. Ezt a megszerzett tudást pedig a későbbiekben is valamilyen szinten kamatoztatják, és megtartják a csoport kommunikációjában ezt a módszert is. A másik jó gyakorlat az online rendezvények, azon belül is az online fotótárlatok készítése volt. Ez természetesen kifejezetten csak az Agórában tevékenykedő fotóklub tagjainál jelent meg.

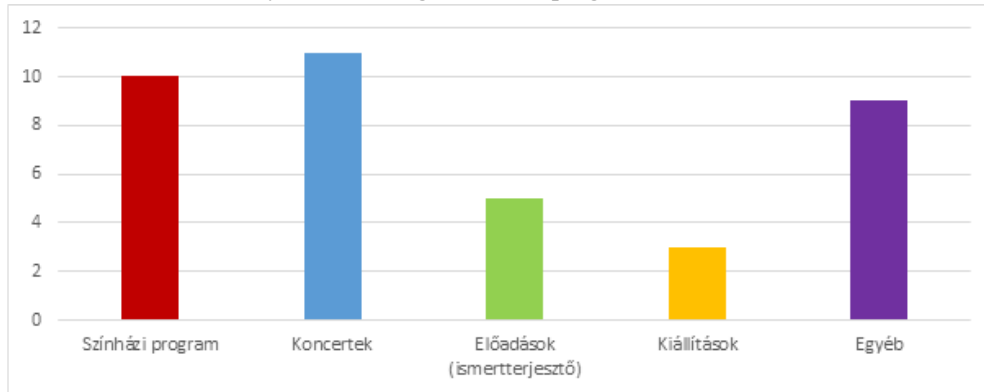
Online programok iránti érdeklődés

A kérdőív utolsó részében az online rendezvényekkel kapcsolatban és a korlátozások feloldása utáni programokról kérdeztem a mintában résztvevőket. Az online programokra való nyitottság pontosan 50–50%-ot hozott. Tehát a minta felét érdekelné a virtuális eseményeken való részvétel. Tovább kutatva arra is kíváncsi voltam, hogy az online programok iránti érdeklődés függ-e az iskolai végzettségtől. Az alapfokú végzettségű 9 főből mindössze 2 fő érdekelné, 6

főt nem érdekelné és 1 fő tartózkodott. A középfokú végzettséggel rendelkezőknél 23 fő válaszolt igennel és 23 fő nemmel, az 5 fő nem válaszoló mellett. A felsőfokú végzettségűek között 14-en érdeklődnek és 10-en nem a virtuális rendezvények iránt. Tehát összességében elmondható, hogy a felsőfokú végzettségűek nagyobb arányban érdeklődnek az online programok iránt, mint az alacsonyabb végzettségűek. A középfokú végzettségűek pedig pont ugyanazt az arányt mutatják, mint a teljes minta.

Itt külön megkérdeztem az igennel és nemmel válaszolókat egy-egy kérdésben. Akiket érdekelnének online rendezvények, azoktól azt kérdeztem, hogy milyen típusúak lennének azok. A válaszadókból 11 fő koncerteket, 10 fő a színházi előadásokat, 5 fő ismeretterjesztő előadásokat, 3 fő kiállításokat, illetve 9 fő egyéb eseményeket tekintene meg az online térben.

5. ábra: Milyen online megvalósítható programokat látna szívesen?

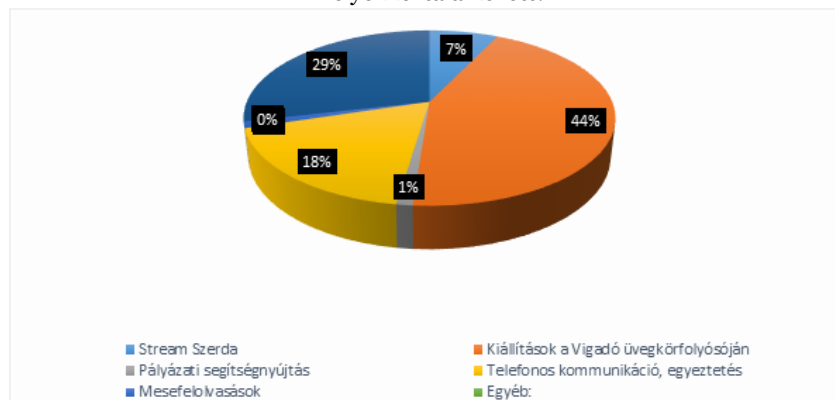

Forrás: saját szerkesztés

Azok, akik elzárkóztak az online rendezvényektől az időhiányt, az online eszközök használatában való tudáshiányt említették, illetve azt, hogy csak a személyes kapcsolatokra épülő programokat szeretik.

Zárásként az Erkel Ferenc Művelődési Központ korlátozások alatti programkínálatával kapcsolatban kérdeztem a résztvevőket. Elsőként arra voltam kíváncsi, hogy milyen eseményekkel találkoztak a korlátozások alatt az Agóra szervezésében. A válaszadók közül 37 fő, tehát közel a fele tekintette meg az üvegfoltyosón szervezett kiállításokat. 15 fő a telefonon és e-mailben történő megbeszéléseket emelte ki. Ezek leginkább a csoportok vezetői, illetve legaktívabb tagjai és a Művelődési Központ dolgozói között bonyolódottak le. A cél az volt, hogy folyamatos képet kapjunk a közösségek helyzetéről, és ha nehézségük akad, tudjuk őket segíteni is. Mindössze 6 fő találkozott a Stream Szerda sorozattal, 1 fő a mesefelolvasással és 1 fő a pályázati segítségnyújtással. Ezen felül 24 fő egyik kezdeményezéssel sem találkozott, ami olyan szempontból érthető, hogy a válaszadók fele nem is volt nyitott az online programok iránt.

6. ábra: Az Erkel Ferenc Művelődési Központ ebben az időszakban nyújtott szolgáltatásai közül melyekkel találkozott?

Forrás: saját szerkesztés

A gyulai Erkel Ferenc Művelődési Központ és a Csabagyöngye Kulturális Központ összehasonlítása a közösségek szempontjából

Gyulától mindössze pár kilométerre fekszik Békéscsaba, a másik Békés megyei település, amely rendelkezik agóra-típusú közművelődési intézménnyel. Mivel ez a két település az Alföldön kiemelt kulturális szerepet játszik, úgy gondolom, mindenképpen releváns lehet megvizsgálni, hogy milyen hasonlóságok és eltérések voltak tapasztalhatóak a korlátozások alatt és után a közművelődési intézményeikben. Ennek érdekében egy informális interjú keretében gyűjtöttem be információkat arról, hogy a Csabagyöngyében hogyan telt el ez a két év, amely jó alapot adott a két művelődési központ összehasonlítására.

Beszélgetőpartnerem Hajnal Edit volt, aki a Csabagyöngye Kulturális Központ egyik igazgató-helyettese, és akinek fő területe a térségi közművelődési szolgáltatások, illetve mellette komplex rálátása van az intézményeikben működő közösségekre is. A megkérdezés személyesen történt. A beszélgetés első részében az intézményről kértem információkat, a második harmadában általánosan a közösségeikről beszélgettünk, és az utolsó harmadban konkrét példákat mesélt az igazgatóhelyettes a korlátozások alatti és utáni időszakból.

A Csabagyöngye Kulturális Központ hat telephelyen működő integrált közművelődési intézmény, mely évi háromezrezer látogatójával a város életének legfontosabb találkozási felülete, mely jelen van Békéscsaba szinte minden területén mind földrajzilag, mind tevékenységi struktúráját illetően. A Kulturális Központon kívül három lakóterületi közösségi ház (Arany János Művelődési Ház, Jaminai Községi Ház, Lencsési Községi Ház), illetve a Schéner Mihály mesevilágát idéző kreatív alkotóközpont (Meseház) és a Munkácsy Mihály nevét viselő Emlékház tartozik még az intézményhez.

Intézményi szinten közel 130 közösséggel rendelkeznek, amely kifejezetten magas számnak számít. A Csabagyöngye Kulturális Központban működik a közösségek egyharmada, míg közel kétharmada a kisebb közösségi házakban.

A korlátozások bevezetésével az volt az egyik első és legfontosabb feladat, hogy minden közösséget, a közösség vezetőjét felkeresték telefonon és felajánlották a segítségüket. Tehát ez mind a két településen ugyanolyan módon történt. A telefonon keresztüli egyeztetés és segítségnyújtás az első lépés volt ahhoz, hogy a közösségek együtt tudjanak maradni. Békéscsabán az egyik ilyen kapcsolattartási jógyakorlat a Facebook-csoportok létrehozása volt, az intézmény munkatársainak segítségével. A korlátozások előtt mindössze tíz közösség rendelkezett saját Facebook-csoporttal, míg ez a szám a korlátozások alatt közel negyvenre nőtt. Ez egy rendkívül pozitív változás, amely nyitottságot mutat az online térben való kommunikációra. A gyulai intézményt vizsgálva is hasonló tendenciát tapasztaltam, hiszen a telefonos kapcsolattartás után a második legnépszerűbb felület a közösségi média volt. Természetesen ugyanúgy, mint ahogy Gyulán is láthattuk, Békéscsabán is sok olyan közösség volt, amely nem volt nyitott erre a lehetőségre. Leginkább a nyugdíjas korosztály volt az, amely nem élt ezzel, főleg a technikai akadályok és a digitális kompetenciák hiánya miatt. A kevés közös múlttal rendelkező közösségeknek is nehézséget okozott az online csoport létrehozása, mert ott elég hamar elfogyott a lendület. Általánosságban az volt a tapasztalat, hogy az újraindítást követően az intézmény közösségeinek több mint kétharmada indult újra, de ezen belül a csoportok létszámában is hasonló arányban történt csökkenés. Az újra nem induló közösségek esetében pont az jelentette a problémát, hogy a korlátozások alatt megszűnt a kapcsolattartás egymás között. Ezeket a csoportokat nem is minden esetben tudták a későbbiekben sem újraindítani. Ott, ahol a közösség vezetője vagy hangadója a koránál, vagy élethelyzetéből fakadóan a kiemelten veszélyeztetettek közé tartozott, hosszabb ideig megmaradt a webes platform preferálása. Az újra tevékenykedő, de kisebb létszámú működő közösségek esetén leginkább az idősebb generáció maradt ott. A legerősebb ok, éppen úgy, mint Gyulán is, a járványtól való félelem volt.

Több pozitív kezdeményezésről és példáról is hallhattam, amelyet Békéscsabán alkalmaztak. Ilyen volt a Békéscsabai Népi Díszítőművész Szakkör, melynek tagjai a korlátozások alatt még aktívabbá váltak. Ha tudtak, kisebb közösségekben, a szabadban találkoztak, de a Facebook felületén tudták a legsűrűbben bemutatni egymásnak műveiket. Számos kiállításra készítettek elő alkotásaikat, és a csoport létszáma is növekedett ez idő alatt. A nyugdíjas korosztály mellett

fiatalabbak is csatlakoztak hozzájuk. Szintén a közösségekhez kapcsolódóan indult el a Kéz-
műves Ház Facebook-csoport, ahol számos hétköznapi, szabadidős, kreativitásra, alkotásra
ösztönző tevékenységet, technikát mutattak be közösségeik bevonásával. Van olyan jógyakor-
lat is, amely nem a korlátozások alatt, hanem azok után indult el, de mindenképpen a korábbi
időszak tapasztalatai alapján: ez a saját intézményre kiterjedő KlubVezetők Klubjának életre
hívása. Erre az eseményre az összes közösség, csoport vezetőjét meghívták, akik találkozhattak
egymással és a „közösségi gondozóikkal”. A későbbiekben negyedévente megrendezett össze-
jövétel legfőbb célja a közösségeken belüli kommunikáció még hatékonyabbá tétele, illetve a
közösségek általános működésének és fejlődésének megismertetése, segítése volt.

Összességében, a két intézményt vizsgálva, hasonló trendeket lehet felfedezni. Mind Gyulán,
mind Békéscsabán a közösségek nagy része jól tudott reagálni a korlátozásokra, és aktív tudott
maradni. Itt mindenképpen fontosnak tartom megemlíteni, hogy a közművelődési szakembere-
k a háttérből segítették ezeket a csoportokat. Habár mindkét helyszínen történt létszámbeli
csökkenés, vagy akár le is álltak csoportok, ezek száma nem kiugró. Illetve az is fontos, hogy
természetesen mindkét agóra felelőssége, hogy ezeket az embereket és közösségeket ne hagy-
ják magukra és próbálják segíteni őket, hogy visszatérhessenek az intézményekbe és a közös-
ségekbe. Ezen nehézségek mellett viszont sokkal inkább pozitív tapasztalatokról és jógyakor-
latokról lehet beszámolni mindkét vizsgált helyszínen. A közösségek általánosságban megta-
lálták azokat a kapcsolattartási módokat, amelyekkel együtt tudtak maradni, és az aktivitásuk
sem esett jelentősen vissza. Azok a kezdeményezések pedig példásak, ahol egy-egy közösség a
virtuális térben képes volt kiállításokat, programokat megvalósítani a közönség számára, vagy
például utcatárlat formájában megszólítani az embereket. Nem volt nehéz helyzetektől mentes
ez az időszak, de mind a gyulai Erkel Ferenc Művelődési Központban, mind a békéscsabai Csa-
bagyöngye Kulturális Központban a korlátozások alatti időszakból sokkal inkább pozitív ered-
ményekkel sikerült kijönni, és a jövőben tovább lehet erősíteni a közösségeket, amelyeknek
jelentős szerepük van a kultúra hagyományozásában, megteremtésében.

Összegzés

Kutatásom fő célja az volt, hogy példákon keresztül bemutassam a kulturális szektor reakcióját
a koronavírus-járvány okozta helyzetekre, ezen belül bemutatva a gyulai Erkel Ferenc Műve-
lődési Központ tevékenységét. Természetesen, mielőtt konkrétan a gyulai intézményre fóku-
száltam volna, szükségesnek éreztem globális képet adni a kihívással kapcsolatban.

Tanulmányom első felében hazai és nemzetközi felmérések eredményein keresztül mutattam
be, hogy a kulturális szektor általánosságban hogyan reagált a veszélyhelyzetre. Az látható,
hogy több olyan általános lépés volt, amelyet mindenhol megtettek: a kulturális szektor állami
támogatása, a kulturális élet online térbe való transzformálása vagy a szolidaritási akciókba
való bekapcsolódás. A kultúra minden jól működő társadalom egyik alappillére, viszont az lát-
ható, hogy ebben a viszontagságos időszakban az embereknek még nagyobb szükségük volt és
van rá, hiszen a kulturális programok összehozzák az embereket és elterelik a figyelmüket az
aktuális problémákról, illetve lehetőséget adnak adott esetben arra is, hogy informálódjanak
egymástól, megosszák egymással élményeiket, tapasztalataikat, ha éppen arra van szükségük.

Munkám során saját intézményi gyakorlatunkat is bemutattam, ami a tevékenységeink rend-
szerezését és jógyakorlataink összegyűjtését jelentette, így önmagában is hasznos volt szá-
momra. Tanulmányom készítése egyéb hasznos tapasztalatokkal is szolgált, hiszen felismer-
tem, hogy a nagy városoktól kezdve a legkisebb településekig nagyon kreatív megoldások szü-
lettek a kultúráközvetítés folytatásához.

A különböző forrásokból történő információgyűjtésen kívül, szükségesnek láttam saját adat-
felvétel elkészítését is, hogy visszajelzést kapjak saját közösségeink tapasztalatairól. A megkér-
dezés során a gyulai Agóra közösségeiből összesen 84 főt értem el, mely mintában az idősebb
generáció felülreprezentált. Ennek az volt az oka, hogy a fiatalabb generációkat magába foglaló
csoportok a tanév végén nem indultak újra, amikor a kérdőívezés történt. Ez a tényező mini-
málisan torzíthatja az eredményeket, de esetleges további kutatási irányt jelenthetne ezen kö-
zösségek vizsgálata. A válaszadók nagy része nyugdíjas klubok, szabadidős vagy alkotó szak-

körök tagja volt. Célom az volt, hogy választ találjak arra, milyen módon befolyásolták a közösségek aktivitását a korlátozó intézkedések. A válaszok egyértelműen alátámasztották azt, amit korábban a csoportvezetőkkel történt telefonos egyeztetéseken tapasztaltunk. A korlátozások alatt sokkal kevesebbet találkoztak a csoportok – akár virtuálisan is –, mint a korlátozások előtt. Az viszont nagy pozitívum volt, hogy a korlátozások eltörlése után négy hónappal már az összes közösség visszatért az Agórába, még ha nem is ugyanolyan létszámmal és aktivitással. A békéscsabai Csabagyöngyével való összehasonlítás folyamán nagyon sok hasonló trendet találtam, hiszen a közösségek nagy része ott is átvészelte ezt a nehéz időszakot, és jól ki tudta használni a digitális eszközök adta lehetőségeket.

Összességében elmondható, hogy a magyar közművelődési terület az elmúlt két vizontagságos év után továbbra is aktívan dolgozik azon, hogy a közösségi élet sok-sok ember számára kínáljon lehetőséget a hasznosan eltöltött szabadidőre. Habár voltak kihívások, hogy a szektor életben tudjon maradni, rengeteg olyan jógyakorlat született, amely megkönnyítette az emberek számára ezt az időszakot. A gyulai Agóránál is az volt tapasztalható, hogy olyan válaszokat adtak a járvány okozta nehézségekre, amelyekkel nem állt meg a kultúrákötvetítési tevékenységük. További kutatási témaként felmerült, hogy meg lehetne vizsgálni abból a szempontból a közművelődési intézményeket, illetve a közösségeket, hogy melyek voltak azok a megoldások, amelyeket hosszú távon, a járvány lecsengése után is alkalmazni fognak. Érdekes lehetne megvizsgálni azt is, hogy a kultúrafogyasztó társadalom szokásai és igényei, milyen módon változtak, és milyen válaszokat adhat erre a kulturális szektor.

Irodalom

- Cserné A. G. – Ponyi L. (2018). *A kultúrákutató módszertani alapjai*. NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft, Budapest. <https://nmi.hu/wp-content/uploads/2019/02/Tud%C3%A1st%C3%A1r-X.-Kult%C3%BArakutat%C3%A1sm%C3%B3dszertani-alapjai.pdf>. Utolsó letöltés: 2021. 11. 20.
- Dümcke, C. (2021). Five months under COVID-19 in the cultural sector: a German perspective, *Cultural Trends*. 30(1) 19–27.
- EFKK Erkel Ferenc Kulturális Központ és Múzeum Nonprofit Kft. (2021a). *Jelentés a 2020. évben folytatott közművelődési tevékenységekről*. Gyula.
- EFKK Erkel Ferenc Kulturális Központ és Múzeum Nonprofit Kft. (2021b). *Az Erkel Ferenc Kulturális Központ és Múzeum Nonprofit Kft. 2020 évi szakmai beszámolója*. Gyula.
- EFKK Erkel Ferenc Kulturális Központ és Múzeum Nonprofit Kft. (2022a). *Jelentés a 2021. évben folytatott közművelődési tevékenységekről*. Gyula.
- EFKK Erkel Ferenc Kulturális Központ és Múzeum Nonprofit Kft. (2022b). *Az Erkel Ferenc Kulturális Központ és Múzeum Nonprofit Kft. 2021 évi szakmai beszámolója*. Gyula.
- Kantor, A – Kubiczek, J. (2021). Polish Culture in the Face of the COVID-19 Pandemic Crisis. *Journal of Risk and Financial Management*. 14(4) 1–14.
- Krajnovic, A., Raguz Vrdolja I., Perkovic A. (2021). Strategic and digital marketing in cultural institutions and the impact of the Covid-19 pandemic – a comparative analysis of two case studies. *Interdisciplinary Description of Complex Systems*. 19(2) 257–280.
- Dahlberg, L. (2021). Loneliness during the COVID-19 pandemic, *Aging & Mental Health*, 25(7) 1161–1164.
- NMI Nemzeti Művelődési Intézet (2022a). *Rólunk* <https://jogyakorlaton.hu/rolunk> Utolsó letöltés: 2022. 01. 15.
- NMI Nemzeti Művelődési Intézet (2022b). *A Szakkörről* <https://www.aszakkor.hu/rolunk> Utolsó letöltés: 2022. 01. 15.
- UNESCO (2020). *In moments of crisis, people need culture*. <https://en.unesco.org/news/moments-crisis-people-need-culture> Utolsó letöltés: 2022. 03. 20.
- Sohajda L. (2021). Kultúrákötvetítés vilá járvány idején. *Közösségi Kapcsolódások* 1(1–2) 231–239. doi: 10.14232/kapocs.2021.1-2.231-239
- WHO – World Health Organization (2020). *Coronavirus disease (COVID-19) pandemic* <https://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19/novel-coronavirus-2019-ncov> Utolsó letöltés: 2022. 03. 18.